

Noste-ohjelma - aikuiskoulutuksen harppaus?

MARJAPAKASTE

Vuosina 2003–2009 toteutetulla Noste-ohjelmalla valtio ohjasi mittavat panostukset vähiten koulutusta saaneiden aikuisten osaamisen parantamiseen. Ohjelman odotettiin edistävän tasa-arvoa, lieventävän ennakoitua työvoimapulaa ja nostavan työllisyysastetta. Noste-ohjelmassa käyttöön otetuilla erityistoimenpiteillä haluttiin vähentää vähän koulutusta saaneiden esteitä osallistua koulutukseen.

”Useimmiten parhaimmat ja opiskelijamäärässä mitattuna tuloksellimmat koulutukset syntyivät Noste-ohjelmassa kolmikantayhteistyön tuloksena”, kirjoittaa Marja Pakaste.

Vähiten koulutettuihin on Suomen koulutuspolitiikassa kiinnitetty huomiota jo ennen Noste-ohjelmaa. Vuonna 1997 Elinikäisen oppimisen komitea käsitteli heikoimman koulutustason omaavien koulutusta. Myös vuosina 1998–2003 OECD:n johdolla toteutetussa aikuiskoulutuspolitiikan teematutkinnassa kiinnitettiin huomiota siihen, että vähiten koulutusta saaneiden suhteellinen asema työmarkkinoilla oli heikkenemässä, kun työmarkkinoille on jatkuvasti tulossa paremmin koulutettuja nuoria. (Ahola 2009).

Kuitenkin vasta vuonna 2001 perustettiin eduskunnan aloitteesta Parlamentaarinen aikuiskoulutustyöryhmä, jonka ehdotuksilla oli riittävä poliittinen painoarvo muutosten aikaansaamiseksi. Työryhmä esitti, että vähäisen pohjakoulutuksen omaavien aikuisten koulutustasoa nostettaisiin vuosina 2003–2007 toteutettavalla toimenpideohjelmalla, joka tavoitteen kiireellisyyden ja kohderyhmän laajuuden huomioon ottaen edellyttäisi lisäresursseja.

Parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän jälkeen asetettu ns. viimeistelytyöryhmä perusteli esitettyä tavoitetta erityisesti tasa-arvolla. ”Riittävä koulutustaso antaa mahdollisuudet sijoittua työmarkkinoille ja ehkäisee työttömyyttä ennalta pienentämällä riskiä joutua työttömäksi. Se parantaa työntekijän kykyä kehittyä omassa työssään ja osallistua tarvittavaan täydennyskoulutukseen

sekä parantaa hänen mahdollisuuksiaan liikkua työmarkkinoilla” (Ahola 2009).

Perusasteen jälkeinen tutkinto on edistänyt työelämässä olevien aikuisten sijoittumista työmarkkinoille ja luonut pohjan osaamisen ajantasaistamiselle työn yhteydessä tai erilaisessa lisäkoulutuksessa. ”Kun lisäksi työmarkkinoille tulevista nuorista on jo parinkymmenen vuoden ajan viisi kuudennesta ollut perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneita, on enintään perusasteen tutkinnon suorittaneiden suhteellinen kilpailuasemakin jatkuvasti heikentynyt” (Ahola 2009).

Kohteina alakoulutetut työssä käyjät

Samoihin aikoihin Tulopoliittisessa sopimuksessa vuosille 2001–2002 kiinnitettiin huomiota keski-ikäisen väestön puutteelliseen peruskoulutustason ja tulopoliittinen sopimus vuosille 2003–2004 tuki koulutustason kohottamisohjelmaa. Perusta ohjelman käynnistämiseksi vahvistui sitten Pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelmassa (24.6.2003), jonka mukaan aikuiskoulutusta tuli kehittää parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän ehdotusten pohjalta.

Noste-ohjelman toimeenpano varmistui, kun sitä varten valtion talousarvioon vuosina 2003–2007 vahvistettiin määräraha, jonka käyttöä ohjattiin vuosittain annetuilla asetuksilla.

Ohjelman tavoitteet

Vuosina 2003–2009 toteutetun aikuisten koulutustason kohottamisohjelman, Noste-ohjelman, tarkoituksena oli parantaa enintään perusasteen tutkinnon suorittaneiden työelämässä pysymistä ja urakehitystä sekä lieventää suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymisen aiheuttamaa työvoimavajasta ja vaikuttaa työllisyysasteeseen.

Näihin tavoitteisiin pyrittiin edistämällä ohjelman piiriin kuuluvien henkilöiden hakeutumista koulutukseen tiedotuksella ja hakevalla toiminnalla, parantamalla heidän mahdollisuuksiaan päästä tavanomaisesti rahoitettuun ammatilliseen koulutukseen, lisäämällä erityisrahoituksella (valtionavustus) heille tarjolla olevia ammatillisen koulutuksen ja tietotekniikan ajokorttikoulutuksen opiskelijapaikkoja sekä lisäämällä heille opiskelun tukitoimia yleissivistävässä ja ammatillisessa koulutuksessa.

Ohjelmassa voitiin suorittaa ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja ja niiden osia, tietokoneen ajokortteja ja niiden osia, vuodesta 2007 lähtien myös tietotyötutkintoja, ja viedä kesken jääneet peruskoulu- ja lukio-opinnot loppuun. Ikärajoina kohderyhmällä oli 30–59 vuotta, paitsi peruskoulun loppuun suorittajilla alaikärajan oli 25 vuotta. Ohjelma kohdistui pääasiassa työssäkäyviin. (Asetukset 2003–2007).

Valtion vuosittaisissa talousarvioissa vahvistettiin osallistujatavoitteet, joiden kokonaismääräksi ohjelman toimintavuosina muodostui 39 100 henkilöä. Se oli runsaat 10 prosenttia koko kohderyhmästä.

Vähän koulutetut tarvitsevat erityistoimia

Ohjelman konseptin suunnittelussa em. työryhmät huomioivat, että vähäisen koulutuspuhjan omaavat tarvitsevat keskimääräistä enemmän tukea opinnoissaan ja heidän opintoihin hakeutumistaan ja opiskeluun motivoitumistaan tuli edistää erityistoimin. Noste-ohjelman toimeenpanoa säättävien asetusten mukaan rahoitusta voitiin näin ollen käyttää hakevaan toimintaan, tiedotukseen ja neuvontaan sekä muihin toimiin, joilla edistetään koulutukseen hakeutumista. Hakevalla toiminnalla ymmärrettiin perinteisestä rekrytoinnista poikkeavia keinoja tavoittaa opiskelijoita. Asetukset (2003–2007), eivätkä myöskään ohjelman ohjaus-

ryhmä määritelleet hakevaa toimintaa tiukasti¹. Työmuotojen kehittäminen oli oppilaitostason toimijoiden haasteellinen tehtävä.

Noste-rahoitusta voitiin käyttää myös opiskeluvaihtoehtoja parantaviin välineaineopintoihin, opinto-ohjaukseen, opintojen ja opiskelun henkilo-kohtaistamiseen ja muihin opiskelua tukeviin toimiin. Lisäksi erityisrahoituksella oli mahdollista tukea kohderyhmän opiskelua valtionosuusrahoitteisessa (normaali rahoitusmuoto) ammatilliseen tutkintoon valmistavassa koulutuksessa ja perusopetuksen oppimäärän sekä keskeytyneiden lukio-opintojen loppuunsaattamisessa.

Opiskelijoilla ei ollut lakisääteisiä tutkintomaksuja lukuun ottamatta muita opiskelumaksuja.

Hankkeet alueellisessa yhteistyössä

Noste-hankkeet olivat pääosin alueellisia ja maakunnallisia monialaisia verkostohankkeita. Laajoissa maakunnallisissa hankkeissa oli mukana jopa 20–30 oppilaitosta ja useita koulutuksen järjestäjiä. Yksi hankkeista oli valtakunnallinen SAK:n koordinoima hakevan toiminnan hanke. Kokonaismääräksi parin ensimmäisen toimintavuoden jälkeen maan eri osiin syntyi 59 hanketta, joista kuusi oli ruotsinkielisiä.

Kolmikantayhteistyö kaikilla tasoilla

Noste-ohjelman tarkoitus oli kohottaa erityisesti työssä olevien aikuisten koulutustasoa. Siksi oli välttämätöntä, että ohjelma suunniteltiin ja toteutettiin yhteistyössä työelämän kanssa. Työelämän järjestöjen edustus oli merkittävä ohjelman toimeenpanoa ohjaavassa valtakunnallisessa ohjausryhmässä. Mikä tärkeintä, asetukset edellyttivät koulutuksen järjestäjien toimivan yhteistyössä työnantajan ja työntekijöiden kanssa toteuttaessaan työpaikkakohtaista koulutusta (Asetukset 2003–2007, 6§).

Noste-ohjelman hallinnointi ja rahoitus

Noste-ohjelman toimeenpanovuosien aikaan vielä toimineet lääninhallitukset myönsivät valtion budjetissa ”korvamerkityt” valtionavustukset (yhteensä 124,5 milj. euroa) oman alueensa oppilaitosten muodostamille Noste-hankkeille.

Alue- ja paikallisella tasolla oppilaitosten verkostoissa yksi oppilaitosyhteisö kantoi hankkeen

koordinointi- ja hallinnointivastuuta. Kullakin hankkeella oli oma ohjausryhmänsä, joka koostui hankkeessa mukana olevien oppilaitosten, työelämän järjestöjen ja työvoimahallinnon edustajista. Koko maan kattava koordinointivastuu oli Etelä-Suomen lääninhallituksella yhteistyössä opetusministeriön asettaman valtakunnallisen ohjausryhmän kanssa.

Noste-kohderyhmän koulutusta rahoitettiin toki samanaikaisesti myös normaalilla aikuiskoulutuksen perusrahoituksella, joka oli ensisijainen rahoitusmuoto. Kuten edellä on jo kuvattu, näin rahoitetussa koulutuksessa kohderyhmän tarvitsemia tukimuotoja voitiin lisätä erityisrahoituksen turvin. Noste-rahoitteisen opiskelijatyöpäivien keskimääräiset kustannukset vastasivat muun aikuis-koulutuksen kustannuksia.

Opetusministeriö tuki lisäksi ohjelman toteutusta koordinointiin, tiedotukseen, tutkimukseen, koulutukseen sekä muuhun kehittämiseen suunnatulla rahoituksella.

Tutkimustoiminta – tärkeä kehitysvoima

Noste-ohjelman arviointia ja seurantaa tehtiin Tampereen ja Joensuun yliopistoissa opetusministeriön toimeksiantotutkimustena. Lähes koko ohjelmakauden jatkunut tutkimustoiminta kohdistui hakevaan toimintaan, koulutuksen neuvontaan ja opiskelun ohjaukseen, tukitoimenpiteisiin, työssä oppimiseen, koulutuksen järjestäjien alueelliseen verkostotoimintaan ja koulutuksen vaikutuksiin.

Tutkimusraportteja syntyi yli 20 kappaletta. Ohjelman loppuvaiheessa tutkijoiden yhteistyönä tuotettiin Noste-ohjelman vaikutuksia arvioiva julkaisu, *Noste ohjelma – aikuiskoulutuksen harppaus?* (2009). Tutkijat osallistuivat aktiivisesti myös toimijoiden koulutustilaisuuksiin ja julkaisujen kirjoittamiseen. Vuosia kestäneellä ja kattavalla arvioinnilla ja seurannalla oli huomattava merkitys hankkeen kehittämisessä ja hanketoimijoiden tukemisessa.

Panostusta hanketoimijoiden valmiuksiin

Noste-ohjelmaa vauhditettiin liikkeelle vuosittain järjestetyillä valtakunnallisilla seminaareilla ja koulutuksella. Tavoitteena oli kohottaa kouluttajien pedagogisia valmiuksia vähän koulutettujen ai-

kuisten tavoittamisessa ja koulutuksessa. Hyviä kokemuksia ohjelman toteutuksesta levitettiin seminaareissa ja ohjatulla benchmarking-toiminnalla.

Opetusministeriö jakoi rahoitusta lisäksi alueellisiin ja paikallisiin koulutustilaisuuksiin, joiden tavoitteena oli oppilaitosten ja työelämän yhteistyön kehittämiseen.

Opiskelijoita tavoitettiin – tosin vaihtelevasti maakunnissa

Vuosina 2003–2009 ohjelman piirissä aloitti yhteensä 25 680 Noste-opiskelijaa erityisrahoitettuja opintoja ja tutkintoja. Tavoitettu Noste-opiskelijoiden suhteellinen osuus on keskimäärin 7,3 prosenttia Noste-kohderyhmän koosta, kun tavoitteena oli saavuttaa siitä 10 prosenttia. Koulutusorganisaatioiden valmius käyttää Noste-ohjelman mahdollisuuksia hyväkseen vaihteli huomattavasti maakunnittain. Maakunnalliset erot kohderyhmän tavoittamisessa vaihtelivat 3,9 prosentista 12,4 prosenttiin.

Kanta-Hämeessä ja Pohjois-Savossa määrällinen tavoite saavutettiin ja ylitettiin reippaasti. Myös Pohjois-Karjalassa ja Päijät-Hämeessä kohderyhmästä tavoitettiin lähes 10 prosenttia Noste-rahoitteiseen koulutukseen. Lappi kohosi maakuntien joukossa aktiivisena vähän koulutettujen aikuisten koulutuksen järjestäjänä, kun koulutusta tarkasteltiin kokonaisuutena kaikki rahoitusmuodot mukaan lukien.

Nosteen toimintavuosina myös normaalisti (valtionosuusrahoitteisesti) rahoitetussa tutkintotavoitteisessa aikuiskoulutuksessa ja työvoimakoulutuksessa Noste-ryhmää vastaava aikuisten opiskelijajoukko kasvoi, eikä siis kysymys ollut opiskelijoiden siirtymästä ohjelman aikaiseen valtiovastuuseen (100 %) rahoitusmuotoon. Noste-ohjelman hakevalla toiminnalla oli siis vaikutusta vähän koulutettujen aikuisten koulutuksen edistämiseen. (Noste-ohjelma 2003–2009. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2010:7).

Ammatillisia tutkintoja ja tietotekniikan perustaitoja syntyi

Tutkintoja ja osatutkintoja suoritettiin vuosien 2003–2009 aikana yhteensä 19 540. Luvussa on mukana myös tietokoneen ajokorttitutkinnot sekä

niiden osat. Kokonaisten tutkintojen osuus oli noin 61 prosenttia kaikista suorituksista. Noste-rahoituksella vuonna 2009 aloitettuja koulutuksia jatkuu vielä muilla rahoitusmuodoilla ja tutkintoja on syntynyt ja syntyy edelleen ohjelman päättymisen jälkeen.

Tietotekniikan ajokorttikoulutuksella pyrittiin lisäämään opiskeluvaihtoehtoja ja alentamaan ammatilliseen tutkinnon suorittamisen kynnyksiä. Niinpä tietokoneen ajokorttitutkinnot olivatkin suosittu valinta, sillä opiskelijoista 38,5 prosenttia valitsi tietotekniikan opintokohteekseen.

Ammatillisista tutkinnoista ylivoimaisesti suosituin Noste-opiskelijoiden keskuudessa oli laitoshuoltajan ammattitutkinto. Noste-vuosien aikana syntyi 1310 kokonaista laitoshuoltajan ammattitutkintoa ja 439 osatutkintoa. Erikoisammattitutkintojen joukossa suosituimmaksi nousi metsämestarin erikoisammattitutkinto, jota suoritettiin 88 ja sen lisäksi 64 osatutkintoa. (Noste-ohjelma 2003–2009. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:7).

Ikä ja sukupuoli – hakeva sopi erityisesti alikoulutetuille miehille

Kolme neljäsosaa kaikista koulutuksen aloittaneista oli vähintään 40-vuotiaita ja 35 prosenttia vähintään 50-vuotiaita. Lukumäärältään suurin opiskelijaryhmä sijoittui ikäryhmään 50–54-vuotiaat. Tietoja naisten, työttömien ja yrittäjien määrästä Noste-koulutuksessa alettiin kootavasta vuodesta 2005 alkaen. Naisten ja miesten kokonaismäärin osuus vuosina 2005–2009 Noste-koulutuksessa oli suhteellisen tasaisesti jakautunut; naisten osuus oli keskimäärin 53 ja miesten 47 prosenttia. Vuosi 2005 erosi kuitenkin muista toteutusvuosista siten, että miesten osuus koulutuksen aloittaneista kohosi noin 59 prosenttiin. Se osoittaa, että hakevan toiminnan muodot ovat pystyneet puhuttelemaan vähän koulutettuja miesryhmiä. (Noste-ohjelma 2003–2009. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:7).

Muita vaikutuksia, kun tehtiin toisin

Monivuotinen seuranta- ja arviointitutkimus osoitti, että Noste-ohjelman vaikutukset olivat määrällisiä tavoitteita huomattavasti laajemmat ja moniulotteisemmat.

Tavanomaisesta koulutuksen rahoituksesta poikkeavaa oli valtion budjettiin sisältyvä korva-

merkitty rahoitus. Se mahdollisti rahoituksen täsmäsuuntaamisen kaikkine tarvittavine tukitoimiteineen juuri sille ryhmälle, joka on aina jäänyt koulutuspalvelujen ulkopuolelle.

Tutkinnon suorittaneet Noste-opiskelijat ja työnantajien edustajat arvioivat ammatillisen osaamisen, työmotivaation ja työhyvinvoinnin kohonneen koulutuksen ansiosta. Työnantajat kuvasivat Noste-ryhmän itsetunnon ja työilmapiirin kehittyneen. Samoin he kokivat koulutuksen vahvistaneen kohderyhmän työmarkkina-asemaa ja urakehitystä sekä parantaneen heidän edellytyksiään pysyä työelämässä. Työnantajat arvioivat koulutuksen lisäksi kasvattaneen työntekijöiden vastuunottoa työstään, sitouttaneen työhön sekä tuoneen uusia ideoita työn organisointiin sekä kohentaneen työnantajakuvaa ja tuottavuutta. Koulutuksen vaikutukset näkyivät myös parempina oppimaan oppimisen taitoina ja tietoyhteiskuntataitoina. Hulkari, Kosonen ja Tossavainen toteavat, että Noste-ohjelma on vaikuttavimmissa tapauksissa luonnut edellytykset yksilön ammatitaidon kehittämiseen sekä yrityksen tuottavuuden edistämiseen. (Hulkari et. al 2009 ja Pakaste et. al 2009).

Noste-ohjelma haastoi koulutuksen järjestäjät luomaan uudenlaisia toimintamalleja aikuiskoulutukseen. Oppilaitosyhteistyössä kehitettiin hakevaa toimintaa, jonka avulla pystyttiin motivoimaan koulutukseen heikommin innostuvaa väestön osaa. Kouluttajat jalkautuivat oppilaitosten ulkopuolelle, yrityksiin ja työpaikoille, missä päästiin henkilökohtaiseen kasvotusten tapahtuvaan vuorovaikutukseen kohderyhmän ihmisten kanssa. Hakevalla toiminnalla oli Noste-ryhmää laajempi merkitys aikuiskoulutukseen motivaattorina, sillä sen avulla tavoitettiin runsaasti muitakin aikuisia opiskeluun.

Kohderyhmän tavoittaminen ja koulutusinnostuksen aikaansaaminen oli kuitenkin oletettua hidastempoisempaa. Olihan kysymys myös kouluttajien oppimisesta uuden haasteen edessä. Hakeva toiminta teki mahdolliseksi järjestää entistä asiakaslähtöisempää ja työelämälähtöisempää aikuiskoulutusta. Toimintaa haittaava tekijä oli kouluttajien ajan puute, joka on syytä ottaa huomioon jatkossa työjärjestysten laadinnassa. (mm. Kosonen 2008). Noste-ohjelmassa hakevan toiminnan osuus oli Noste-koulutuksen kokonaisresursista keskimäärin kymmenen prosenttia.

Yrityksiin jalkautuva hakeva toiminta avasi uusia ja syvensi vanhoja yritysyritysyhteistyösuhteita.

Nosteen aikana laajeni työssä oppiminen, joka on kohderyhmälle luontainen oppimisen muoto (Hulkari et al. 2009). Seurantatutkimusten mukaan useimmiten parhaimmat ja opiskelijamäärässä mitattuna tulokselliset koulutukset syntyivät Noste-ohjelmassa kolmikantayhteistyön tuloksena. Näissä sekä työnantaja että työntekijä sitoutuivat koulutusprosessiin (Laukkanen 2008). Työnantajan sitoutumisen avainkysymyksiä on, että koulutus niveltyy organisaation strategiaan kehittämistarpeisiin ja koulutuksen hyöty suhteessa vaadittuihin resursseihin voidaan tuoda esiin. Myös koulutusjärjestelyjen joustavuus on työnantajan näkökulmasta peruskysymyksiä. Työelämän järjestöjen, varsinkin SAK:n, vankka sitoutuminen hankkeeseen oli tärkeä taustatuki ohjelman toteuttamisessa. Ammattiyhdistysliikkeen mukana olo tiedottamisessa ja toiminnassa paransi työyhteisöjen tietoisuutta Noste-ohjelman mahdollisuuksista ja edisti koulutuksen hyväksytyksi tulemistä työntekijöiden keskuudessa. Työpaikoille SAK:n kouluttama vertaisohjaajaverkosto, ns. pätevyysluosit (Liljeström 2008), toimi paikoin hyvänä tukena kohderyhmän motivoinnissa koulutukseen.

Parhaimmillaan Noste-ohjelman aikainen laaja *verkostotyö* loi uutta toimintakulttuuria myös koulutuksen järjestäjien kesken. Yhteistyöverkoston avulla tuotettiin mm. keskitettyjä neuvontapalveluja, joita kehitellään nyt edelleen valtakunnallisessa Opin ovi -kehittämishankkeessa. Uusia yhteistyön muotoja aukesi myös ammatillisten ja vapaan sivistystyön oppilaitosten kesken (Hulkari ja Mahlamäki-Kultanen 2009 ja Hulkari et al. 2008.)

Matalan pohjakoulutuksen aikuisryhmä nosti selkeästi esiin tarpeen panostaa opiskelun henkilökohtaistamiseen, oppimisvalmiuksien vahvistamiseen, ohjaukseen ja tukitoimenpiteisiin. Noste-ohjelman aikana kouluttajat alkoivat tiedostaa laajemmin puutteet aikuisten opiskelunvalmiuksissa ja useat oppilaitokset ottivat käyttöönsä mm. lukivaikkeuksien seurantamenetelmiä ja kouluttajat panostivat oppimisvalmiuksien vahvistamiseen. (Mahlamäki-Kultanen ja Hulkari 2009)

Tutkimus- ja koulutustuki olivat välttämättömiä hankkeessa, jossa tavoitteet edellyttivät vanhojen toimintakaavojen rikkomista ja uusien asenteellisten ja toiminnallisten mallien luomista. Läpinäkyvyys ja vuorovaikutteinen hankkeen koordinaointitapa oli tärkeä tekijä hankevetäjien motivoinnissa ja tukemisessa. Emeritus professori Ari Antikainen, joka toimi Joensuun yliopistossa teh-

dyn seurantatutkimuksen johtajana ja Pohjois-Karjalan Noste-hankkeen ja valtakunnallisen ohjausryhmän jäsenenä, kuvasi Nostetta ”rutiineja rikkovaksi ja kokeilevaksi projektiksi” (Turku, 19.8.2009).

Perintö, joka ei vähene jaettaessa

Laajassa osassa aikuiskoulutusta järjestäviä oppilaitoksia kehittyi Noste-ohjelman vuosina valmius arvioida työpaikoilla vähän koulutetun henkilöstön koulutustarpeita sekä rohkaista ja vastaanottaa heitä entistä paremmin eväin koulutukseen.

Opittiin jalkautuvaa lähestymistapaa työpaikoille ja etsiytymään aikuisväestön ja työelämän järjestöjen kanssa vuorovaikutukseen. Työpaikalla tapahtuva oppiminen ja opiskelun ohjaaminen saivat entistä enemmän jalansijaa. Noste-vuosina kouluttajat oppivat kohtaamaan erilaisia aikuisryhmiä aikaisempaa henkilökohtaisemmin ja ottamaan huomioon vähän koulutettujen aikuisten opiskelunvalmiuksissa olevat puutteet ja etsimään niihin tukitoimenpiteitä. Noste-perintönä jäi uskoa siihen, että entistä laajempi aikuisväestö iästä ja koulutustaustasta riippumatta on innostettavissa tutkintoon johtavaan koulutukseen. Koulutuksensa aikana hyvin motivoituneet Noste-opiskelijat ja heidän opintosuorituksensa ovat lisänneet kouluttajien luottamusta matalan koulutuksen omaavien aikuisten koulutuksen kohottamismahdollisuuksiin.

Noste-ohjelman vuodet olivat hankkeissa aktiivisesti mukana olleille aikuiskoulutuksen toimijoille ja oppilaitoksille ongelmakeskeinen oppimismatka, joka tuotti uusia ratkaisumalleja ja asennoitumista, mutta myös haasteita kouluttajien osaamiselle. Perinteiselle kouluttajaroolille aukesi uusia ulottuvuuksia, jotka haastavat aikuiskouluttajia tietotaidon laajentamiseen ja erikoistumiseen.

Tärkeä havainto on sekin, että Noste-ohjelma ei saavuttanut kaikissa aikuiskoulutusta järjestävissä oppilaitoksissa kaikupohjaa. Mahdollisuuksien vuodet jätettiin käyttämättä ja samalla suljettiin mahdollisuudet siltä aikuisryhmältä, jota varten ohjelma oli toimeenpantu. Nosteen perintöä tulisikin jakaa juuri näihin oppilaitoksiin. Tämä perintö ei vähene jaettaessa.

Vähän koulutetun aikuisryhmän koulutukselle vahvistettiin perusteet valtioneuvoston vahvistamassa koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2007–2012. KESU aset-

taa tavoitteeksi, että vuositasolla vähintään 60 prosenttia työikäisestä aikuisväestöstä osallistuu koulutukseen ja osallistumisohjaaja laajenee nyt aliedustetut ryhmät paremmin kattavaksi. KESUn mukaan tavoitteen saavuttamiseksi muun muassa ”Noste-ohjelman aikana syntyneitä hyviä käytäntöjä laajennetaan koko aikuiskoulutuksen toimintatavoiksi”. Myös ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistusta varten asetettu AKKU-johtoryhmä teki ehdotuksia aliedustettujen ryhmien koulutusmahdollisuuksien parantamiseksi. Nämä ehdotukset suurimmalta osaltaan odottavat vielä toteutumismahdollisuuksiaan, siis rahoituspäätöksiä. Koulutusinvestointeja ja sen tuotoksia olisi syytä tarkastella tavanomaista laajemmasta ja pitkäjänteisemmästä perspektiivistä. Vähän koulutettujen aikuisten koulutuksen kehittämisen kansantaloudellista merkitystä valotti Valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtaja Tuomas Pöysti (18.8.2009 Turku) todeten, että osaamisen kehittäminen parantaa tuottavuutta muun muassa mahdollistamalla tehokkaampien tuotantotapojen ja muiden uusien teknisten ratkaisujen käyttöönoton. Lisäksi koulutusinvestointien yhteiskunnallisina tuottoina on työllisyyden paraneminen ja sosiaalisten ongelmien ja elämänlaadun paraneminen, mitkä osaltaan vähentävät julkisen sektorin kustannuksia (Pöysti 2009).

Viite

1. Hakevalla toiminnalla pyritään lisäämään ihmisten tietoa tutkinnon suorittamis- ja koulutusmahdollisuuksista ja herättämään kiinnostusta oman osaamisen kehittämiseen. Keskeinen toimintatapa on oppilaitosten ulkopuolelle jalkautuminen. Kun hakevan toiminnan kohteena on työssäkäyvä väestö, toiminta suuntautuu työpaikkojen kautta yksittäisiin henkilöihin. Hakeva toiminta tapahtuu pääosin henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa ja siinä on samoja elementtejä kuin tiedotuksessa, neuvonnassa, konsultoinnissa ja ohjauksessa. Hakeva toiminta voi olla osa laajempaa aikuiskoulutuksen työyhteisöihin suuntaamaa kehittämis- ja palvelutoimintaa.

Lähteet

- Ahola, J. (2009). Mitä Nosteella tavoiteltiin? Teoksessa *Noste-ohjelma – aikuiskoulutuksen harppaus?* Opetusministeriön julkaisuja 2009:35.
- Ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistus. *Akku-johtoryhmän toimienpide-ehdotukset. II väliraportti 6.3.2009*. Opetusministeriön työmuistioita ja selvityksiä 2009:11.
- Antikainen, A. 18.8.2009 Vähän koulutetut aikuiset tutkimuksen valossa (luento). Aikuiskoulutuksen harppaus-seminaari 18.–19.8.2009, Turku.
- Asetus 41/2003 aikuisten koulutustason kohottamiseen myönnettävästä valtionavustuksesta. Valtioneuvosto. Annettu 23.1.2003.
- Asetus 35/2004 aikuisten koulutustason kohottamiseen myönnettävästä valtionavustuksesta. Valtioneuvosto. Annettu 22.1.2004.
- Asetus 42/2005 aikuisten koulutustason kohottamiseen myönnettävästä valtionavustuksesta. Valtioneuvosto. Annettu 27.1.2005.
- Asetus 88/2006 aikuisten koulutustason kohottamiseen myönnettävästä valtionavustuksesta. Valtioneuvosto. Annettu 1.2.2006.
- Asetus 45/2007 aikuisten koulutustason kohottamiseen myönnettävästä valtionavustuksesta. Valtioneuvosto. Annettu 25.1.2007.
- Hulkari, K., Kosonen, T., Luukkainen, A. & Pakaste, M. (2008). *Hyvästi pulpettikammo!* Luopavia käytäntöjä aikuiskoulutukseen. Opetusministeriö. Noste-ohjelma 2008.
- Hulkari, K., Kosonen, T. & Tossavainen, J. (2009). Työelämäyhteistyö Noste-ohjelmassa. Teoksessa *Noste-ohjelma – aikuiskoulutuksen harppaus?* Opetusministeriön julkaisuja 2009:35.
- Hulkari, K. & Mahlamäki-Kultanen, S. (2009). Noste-verkostot aikuiskoulutuksen kehittäjänä. Teoksessa *Noste-ohjelma – aikuiskoulutuksen harppaus?* Opetusministeriön julkaisuja 2009:35.
- Kosonen, T. (2008). *Nosteen hakeva toiminta vuodesta 2003 vuoteen 2007 ja eteenpäin*. Joensuun yliopisto. Sosiologian ja yhteiskuntapolitiikan oppiaineryhmä.
- Koulutus ja tutkimus vuosina 2007–2012*. Val-

tionevoston 5.12.2007 hyväksymä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma vuosille 2007–2012.

Laukkanen, H. (2008). *Vertaistuki ja verkostot vahvuutena*. SAK:n pätevyyslutsien ja Noste-hankkeiden hyviä yhteistyökäytäntöjä. Joensuun yliopisto. Sosiologian laitos.

Liljeström, M. (2008). *Aikuisväestön osaamista edistämässä*. Raportti SAK:n Osaava pärjää -hankkeesta ja toiminnasta Noste-ohjelmassa vuosina 2003–2007. SAK.

Mahlamäki-Kultanen Seija ja Hulkari Kirsti (2009). Ohjaus ja tukitoimien käyttö ja vaikutavuus Noste-ohjelmassa. Teoksessa *Noste-ohjelma –aikuis-koulutuksen harppaus?* Opetusministeriön julkaisuja 2009: 35.

Noste-ohjelma 2003–2009. Loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:7.

Pakaste, M., Koski, H. ja Mahlamäki-Kultanen, S. (2009). *Työelämään nostetta –näin se syntyi*. Opetusministeriön julkaisuja 2009: 60.

Parlamentaarisen aikuis-koulutusryhmän mie-

tintö. Opetusministeriön työryhmien muistioita 2002:3. Opetusministeriö. 2002.

Pöysti, T. 18.8.2009. *Kannattaako vähän koulutettujen osaamisen kehittäminen kansantalouden näkökulmasta?* (luento). Aikuiskoulutuksen harppaus -seminaari 18.–19.8.2009, Turku.

Noste-ohjelman hankkeiden loppuraportit, tutkimusraportit ja julkaisut (www.noste-ohjelma.fi, 31.12.2010 asti)

Lifelong Learning in Europe LLinE

Issue 3/2010 on *travel and learning* is out!

A call for papers is open for next year`s themes.

LLinE 1/2011 (March 2011)

Exporting Education

(sharing educational knowledge and models)

LLinE 2/2011 (June 2011)

Museums and Libraries as Learning Environments

Visit WWW.LLINE.FI for more details.